

KVALITĀTES VADĪBAS SISTĒMAS IEKŠĒJĀS KONTROLES ELEMENTU IZVĒRTĒŠANA TIESĪBSARGĀJOŠO INSTITŪCIJU IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒS

The Evaluation of Internal Control Elements in the Quality Management System of Education Establishments at Law Enforcement Institutions

Ivars Zālītis

Daugavpils University, Latvia

Jelena Davidova

Daugavpils University, Latvia

Svetlana Ignatjeva

Daugavpils University, Latvia

Abstract. *Under the conditions of a growing competition in the field of educational services and the increasing demands of the labor market for well-educated and highly qualified workforce, the quality of professional efficiency assumes a particular significance. Taking into consideration the present situation concerning the security of the EU borders and problems created by the migration as well as the challenges they pose, the quality management systems and their effectiveness are vital also for educational institutions training specialists for the needs of the departments of the Ministry of the Interior. The research is aimed at establishing the most effective principles for working out the quality management system of vocational training in regard to one of the basic elements of the quality system: the resource of internal quality in an educational institution. The paper reflects and provides the analysis of the research process and outcomes that have been obtained from the interviews conducted among twenty Baltic State experts in the field of professional training of border guards and police employees, and by evaluating the resources and elements of quality management system according to the criterion “Impact on the study process quality”. The obtained research and empirical data provide scientifically valid frame for the actions of education establishments of law enforcement institutions on defining the principles at working out the quality management system.*

Keywords: *internal control; quality management system; vocational education.*

Ievads *Introduction*

Mūsdienu apstākļos, kad nemitīgi pieaug visaptveroša konkurence izglītības pakalpojumu jomā, ko no vienas puses stimulē nelabvēlīgās demogrāfiskas situācijas tendences, bet no otrās puses – darba tirgus augstās prasības pēc izglītota un augsti kvalificēta darba spēka, arvien pieaug profesionālās sagatavošanas kvalitātes izglītības iestādēs nozīme.

Profesionālās sagatavošanas kvalitātes vadības sistēmu esamība un efektivitāte, ņemot vērā pašreizējo situāciju Eiropas Savienības (turpmāk – ES) robežu drošības un migrācijas problemātikas griezumā un no tās izrietošos izaicinājumus, ir vitāli aktuāla arī izglītības iestādēm kas sagatavo personālu tiesībsargājošo institūciju vajadzībām (turpmāk - tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādes).

Profesionālo kompetenču kvalitātes jautājumu aktualitāte tiesībsargājošo institūciju personāla sagatavošanas jomā, jauno, augstāko prasību ES valstu robežu drošības sistēmām, institūcijām, personālam apstākļos, kas izriet no noteiktajā Eiropas Parlamenta un Padomes (ES) regulā 2016/1624 “Par Eiropas Robežu un krasta apsardzi” (ES, 2016), ar ko, reaģējot uz nepieciešamību risināt sarežģītās situācijas pie ārējām robežām un stiprināt minēto robežu kontroli, tiek izveidota Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra (FRONTEX), kuras funkcijās un uzdevumos, tostarp, paredzēti ES robežu pārvaldības standartu īstenošana un atbalsta sniegšana dalībvalstīm nacionālā līmeņa apmācību un izglītības veicināšanā, ieviešot kopējus apmācības standartus ES līmenī.

Praktiskā pieredze liecina, ka izglītības iestādes Baltijā, t.sk. Latvijā, un lielākā mērā tās, kuras atrodas tiešās valsts pārvaldes hierarhiskajā struktūrā, piemēro dažādas, atšķirīgas, lielā mērā uz administratīviem vai subjektīviem lēmumiem balstītas, kvalitātes vadības sistēmas (turpmāk – KVS) izstrādes metodes un pamatprincipus. Līdz ar to KVS izstrādē tiek praktizēti atšķirīgi dažāda veida resursu iesaistes un izmantošanas modeļi, kas, savukārt, nenodrošinot pēc samērīgi līdzīgiem principiem un kritērijiem veidotu KVS pielietošanu, rezultātā veido mācību procesa īstenošanas un profesionālās izglītības kvalitātes valstī ilgspējības riskus. Arī attiecībā uz iekšējās kontroles sistēmas lomu un tās praktisko pienesumu mācību procesa īstenošanas kvalitātes nodrošināšanā izglītības iestādēs pastāv un tiek praktizēta atšķirīga, bieži vien formāla rakstura, attieksme un izpratne.

Pētījuma mērķis: noteikt visefektīvākos profesionālās sagatavošanas kvalitātes vadības sistēmas izstrādes pamatprincipus attiecībā uz vienu no KVS pamatelementiem - izglītības iestādes iekšējās kontroles sistēmas resursu.

Mācību procesa kvalitātes vadības sistēmas izglītības iestādē hierarhiskais modelis

Hierarchical model of the study process quality assurance management system in an educational institution

Profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanu un novērtēšanu kā prioritāti izvirza gan starptautiskie (Eiropas Parlamenta un Padomes Ieteikums "Par Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūras izveidošanu profesionālajai izglītībai un apmācībām", 2009; Eiropas asociācijas kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglītībā ziņojums "Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas augstākās izglītības telpā", 2015), gan nacionālie normatīvie dokumenti (Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam, 2014), kuros konsekventi tiek aktualizēti jautājumi attiecībā uz profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanu, novērtēšanu un pilnveidošanu.

Profesionālās izglītības procesu kvalitātes jautājumu problemātika iepriekš ir detalizēti pētīta gan ES un Latvijas valsts līmenī projektu ietvaros (Phare Daudzvalstu augstākās izglītības programma - Kristofersena, Sursoka, & Vesterheidens, 1998; Nacionālā programmas projekts, 2007; u.c.), gan zinātnieku aprindās (Štalbergs, 1999; Morley, 2003; Zaļaiskalne, 2011; u.c.). Vairāki pētījumi ir veltīti iekšējās kontroles aspektiem, tajā skaitā izglītības jomā (Granichina, 2006; Kalvāns, 2011; Verdiņa, 2012; Shibaev, 2013; u.c.). Analīzes veikšanai un lēmumu pieņemšanai attiecībā uz alternatīvām izglītības kvalitātes jautājumos arvien biežāk tiek pielietota hierarhiju analīzes metode (Eglītis, 2003; Cibizova & Karpunin, 2015 u.c.).

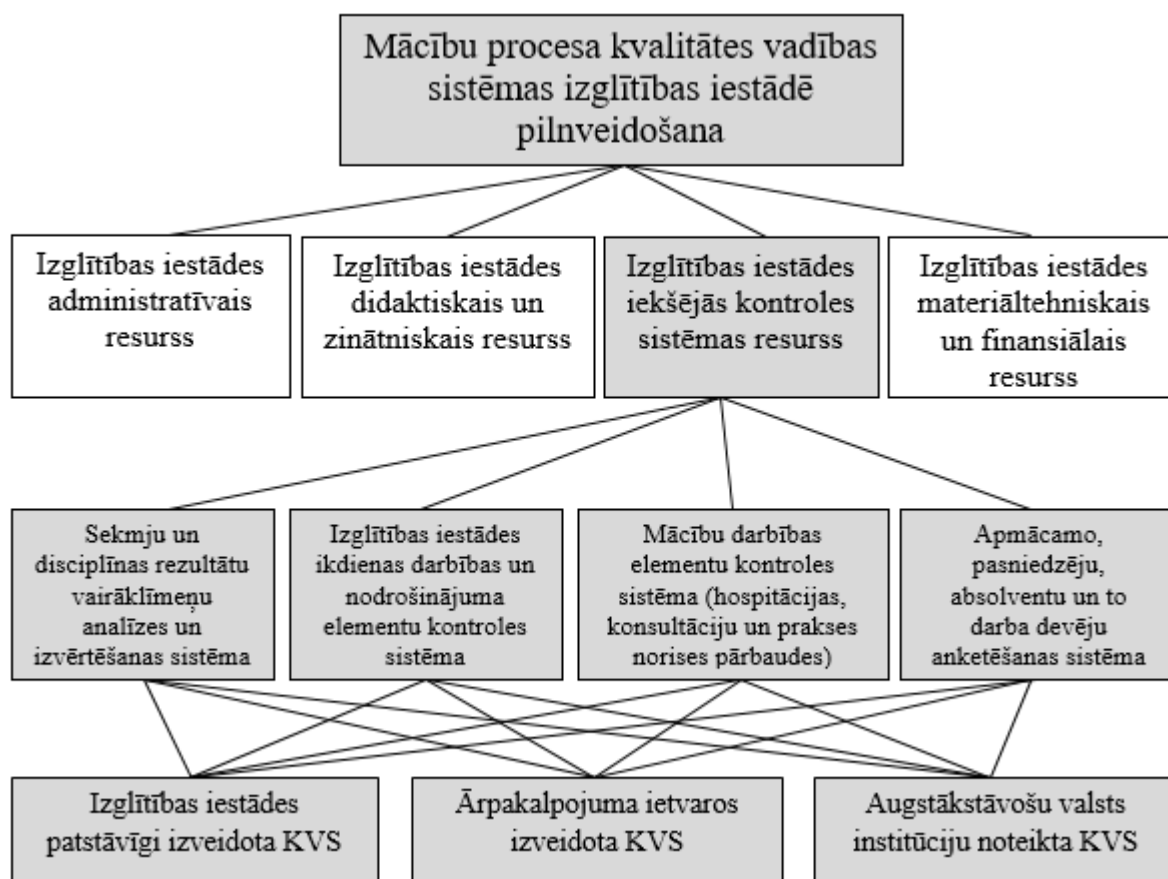
Vadoties no tā, ka hierarhijas analīzes metode sastāv no problēmas hierarhiskas sadalīšanas arvien vienkāršākajās sastāvdaļās un eksperta spriedumu virknes turpmākās apstrādes salīdzinājumos pa pāriem, izvēlētās datu analīzes metodes korektai un efektīvai piemērošanai, pētījuma mērķu sasniegšanai un optimālas pētnieciskās darbības procesa sekmīgai īstenošanai pētījuma ietvaros tika izveidota mācību procesa izglītības iestādē, kā profesionālās sagatavošanas satura nozīmīgas komponentes, kvalitātes vadības sistēmas hierarhiska modeļa struktūrshēma, raksta ietvaros izmantojot tās fragmentu attiecībā uz izglītības iestādes iekšējās kontroles sistēmas pamatelementiem (1.attēls). Izveidotās struktūras ietvaros noteikti un definēti: vispārējais mērķis, četri mācību procesa izglītības iestādē kvalitātes vadības sistēmas pamatresursi (kā kritēriji), pa četri pamatelementi (kā apakškritēriji) katrā no resursiem, kas reprezentē attiecīgā resursa visu elementu kopu, un trīs KVS izglītības iestādē izstrādes pamatprincipu varianti (kā alternatīvas).

Ņemot vērā iekšējās kontroles jēdziena un satura plašu un daudzveidīgu interpretāciju piemērošanu zinātnieku pētījumos, jautājumu interventiem būtības pilnvērtīgākai izpratnei, interviju un raksta ietvaros iekšējās kontroles sistēmas

resursa jēdziens tika apzināti sašaurināts un definēts kā izglītības iestādes visu procesu kvalitātes monitoringa, kontroles un analīzes sistēmas resurss.

Alternatīvas, kā kvalitātes vadības sistēmas izglītības iestādē izstrādes pamatprincipu varianti, tika formulētas trijās versijās:

- 1) Izglītības iestādes patstāvīgi, metodiski neatkarīgi, izveidota kvalitātes vadības sistēma;
- 2) Ārpakalpojuma ietvaros izveidota kvalitātes vadības sistēma (piemēram, izmantojot ISO sēriju standartus, vai citus);
- 3) Augstākstāvošu valsts institūciju noteiktā kvalitātes vadības sistēma (piemēram, pēc valdības, attiecīgas ministrijas vai hierarhiski augstākas valsts pārvaldes iestādes nosacījumiem izveidota KVS vai tās elementi - struktūra, saturs, procesi).

1.attēls. Mācību procesa kvalitātes vadības sistēmas hierarhiska modeļa struktūrshēmas fragments

Figure 1 A fragment of schema of the hierarchical model of the study process quality management system

Metodoloģija Methodology

Kvalitatīva rakstura, uz empīrisma principiem balstīta pētījuma, kura ietvaros ir iegūti un apstrādāti arī kvantitatīvie dati, ietvaros, lai nodrošinātu definēto mērķu sasniegšanu, tika izvirzīti šādi uzdevumi:

- 1) pētīt KVS resursu un to elementu ietekmi uz mācību procesa kvalitāti tiesībsargājošo institūciju izglītības iestādēs;
- 2) analizēt iegūtos datus un veikt to interpretāciju nosakot KVS visefektīvākos elementus un aktuālākos izstrādes pamatprincipus attiecībā uz izglītības iestādes iekšējās kontroles sistēmas resursu;
- 3) izstrādāt zinātnisku pamatojumu rekomendāciju sniegšanai tiesībsargājošo institūciju un citām, ar sabiedrības un cilvēku drošību programmu realizēšanu saistītājām, izglītības iestādēm rīcībai nosakot KVS izstrādes pamatprincipus.

Lai nodrošinātu pētījuma uzdevumu izpildi tika noformulēti šādi pētnieciskie jautājumi:

- *Kāds ir KVS resursu, kā kritēriju, ekspertu novērtējums vadoties pēc svarīguma pakāpes, efektivitātes un ietekmes uz mācību procesa kvalitāti?*
- *Kuriem KVS iekšējās kontroles sistēmas resursa elementiem, kā apakškritērijiem, ir augstāks ekspertu novērtējums pēc svarīguma pakāpes, efektivitātes un ietekmes uz mācību procesa kvalitāti izglītības iestādē?*
- *Kuriem no KVS izstrādes pamatprincipiem ir konstatējama pozitīvāka ietekmes pakāpe uz iekšējās kontroles sistēmas resursu un tā elementiem kvalitatīva mācību procesa nodrošināšanas izglītības iestādē kontekstā?*

Kā galvenais pētījuma instrumentārijs izmantota ekspertu tiesībsargājošo institūciju darbinieku profesionālās sagatavošanas jautājumos strukturēta intervija ar mērķi noteikt un analizēt uz praktisko pieredzi balstītos ekspertu viedokļus attiecībā uz izglītības iestādēs, kas sagatavo personālu tiesībsargājošām institūcijām, KVS resursu un elementu vērtējumu gradāciju mācību procesa kvalitātes nodrošināšanas kontekstā.

Pētījuma bāze: pētījumā tika iesaistīti četrus kategoriju divdesmit eksperti tiesībsargājošo institūciju darbinieku profesionālās sagatavošanas jautājumos:

- pārstāvji no piecām Baltijas valstu izglītības iestādēm, kurās gatavo darbiniekus tiesībsargājošām institūcijām (Latvijas Republikas Valsts robežsardzes koledža, Latvijas Republikas Valsts policijas koledža, Igaunijas Republikas Drošības zinātņu akadēmija (t.sk. Policijas un robežsardzes koledža), Lietuvas Republikas Mīkola Romera

universitāte (Sabiedriskās drošības fakultāte, Kauņa), Lietuvas Republikas Iekšlietu ministrijas Robežsargu skola (Medininkai):

- 1) kuri izglītības iestādes mērogā ir tiesīgi pieņemt stratēģiska līmeņa lēmumus;
 - 2) kuri izglītības iestādes mērogā ir tiesīgi pieņemt taktiska līmeņa lēmumus;
- pārstāvji no Latvijas, Lietuvas un Igaunijas institūcijām, kuru vajadzībām augstākminētās izglītības iestādes apmāca un sagatavo personālu:
- 3) kuri attiecīgās tiesībsargājošās valsts iestādes mērogā ir tiesīgi pieņemt stratēģiska līmeņa lēmumus;
 - 4) kuri attiecīgās tiesībsargājošās valsts iestādes mērogā ir tiesīgi pieņemt taktiska līmeņa lēmumus.

Augstākminēto ekspertu tiesībsargājošo institūciju darbinieku sagatavošanas jautājumos kandidatūras tika atlasītas un rekrutētas pēc attiecīgo institūciju un izglītības iestāžu vadību rekomendācijas, vadoties no ekspertu kandidātu profesionālās kompetences un personīgās dienesta un darba pieredzes personāla profesionālās sagatavošanas jautājumos. Stratēģisko lēmumu pieņēmēju kategorijā, kā interventi tika aptaujāti eksperti iestāžu vadītāju vietnieku vai departamentu vadītāju līmenī, bet taktisko lēmumu pieņēmēju kategorijā – iestāžu speciālisti, kuru amata pienākumi ir nepastarpināti saistīti ar personāla profesionālās sagatavošanas un to kvalitātes jautājumiem. Atlasot ekspertus tika nodrošināta maksimāli iespējama proporcionalitātes ievērošana starp ekspertu kategorijām.

Pētījuma gaitā veiktas ekspertu strukturētā tipa intervijas personīgā veidā, to gaita apspriežot un izdiskutējot intervijas jautājumos atspoguļoto problemātiku un fiksējot uz praktisko pieredzi balstītos ekspertu viedokļus un vērtējumus, aizpildot iepriekš sagatavotās interviju protokolu veidlapas.

Interviju datu fiksēšanai un analīzei pētījuma gaitā tika izveidota strukturēta anketa ar trim jautājumu blokiem. Anketas pirmais jautājumu bloks tika paredzēts mācību procesa kvalitātes vadības sistēmas resursu izglītības iestādē, kā kritēriju, novērtēšanai pēc svarīguma pakāpes, efektivitātes un ietekmes uz mācību procesa kvalitāti. Otrais jautājumu bloks bija veltīts KVS elementu, kā apakškritēriju, novērtējumam pēc svarīguma pakāpes, efektivitātes un ietekmes uz mācību procesa kvalitāti izglītības iestādē attiecīga resursa ietvaros. Trešais jautājumu bloks tika izveidots ar mērķi noskaidrot, kādiem KVS izstrādes pamatprincipiem, kā alternatīvām, ir konstatējama pozitīvāka ietekmes pakāpe uz kvalitātes vadības sistēmas elementiem kvalitatīva mācību procesa nodrošināšanas izglītības iestādē kontekstā.

Balstoties uz ekspertu atzinumiem intervēšanas gaitā, katrā kritēriju līmenī tika izveidotas pāra salīdzinājumu matricas. Salīdzinot secīgi alternatīvās pa

pāriem, eksperti izmantoja iepriekš noteiktu deviņu punktu skalu. Rezultātā visiem izveidotās hierarhiskā modeļa struktūras elementiem tika noteikta pētāmo alternatīvu relatīvā vērtība.

Pētījuma intervijās iegūtie dati apkopoti izmantojot Microsoft Excel programmatūras rīkus un veikta to analīze izmantojot SPSS (“Statistical Package for the Social Sciences”) programmatūras paketes 23.versiju un amerikāņu matemātiķa profesora T. Saaty izstrādāto hierarhiju analīzes metodi (Saaty, 1980), t.i. pāru salīdzināšanas metodi, kura pētījuma ietvaros tika pielietota saskaņā ar šādu rīcības kārtību:

- definētās problēmas strukturēšana hierarhiskas struktūras veidā;
- kritēriju prioritāšu noteikšana un katras alternatīvas novērtējums pēc kritērijiem;
- katra līmeņa elementu vērtību koeficientu noteikšana;
- kombinētā vērtības koeficienta aprēķins un labākās alternatīvas noteikšana (Saaty, 2008).

Pētījuma rezultāti *Research results*

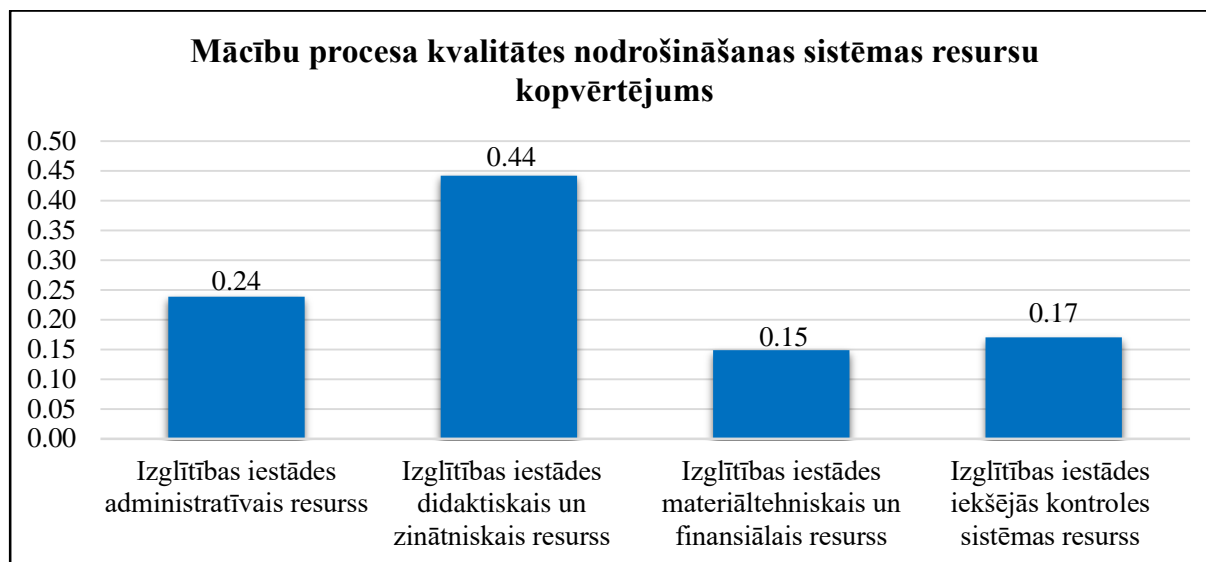
Pēc vērtēšanas kritēriju hierarhijas izveidošanas, pāru salīdzināšanas matricu aizpildīšanas interviju laikā atbilstoši katra eksperta pozicionētam individuālajam vērtējumam un intervēšanas datu apstrādes tika aprēķināti kritēriju (izglītības iestādes KVS resursu) (1.tabula) un apakškritēriju (KVS pamatelementu) vērtību koeficienti. Iegūto aprēķinu rezultāti nosaka vērtību koeficientus, kas nodrošina rādītāju noteikšanu ieguldījumam vispārējā mērķa sasniegšanā.

1.tabula. Mācību procesa kvalitātes vadības sistēmas resursu novērtēšanas matrica (viena eksperta vērtējumā, kā piemērs)

Table 1 Study process quality management system resource assessment matrix (by one expert as an example)

Izglītības iestādes KVS resursi	Administratīvais resurss	Didaktiskais un zinātniskais resurss	Materiāl-tehniskais resurss	Iekšējās kontroles sistēmas resurss	KVS resursu vērtības koeficients
Administratīvais resurss	1	0,20	1,00	0,33	0,11
Didaktiskais un zinātniskais resurss	5,00	1	3,00	1,00	0,43
Materiāl-tehniskais resurss	1,00	0,33	1	1,00	0,17
Iekšējās kontroles sistēmas resurss	3,00	1,00	1,00	1	0,29

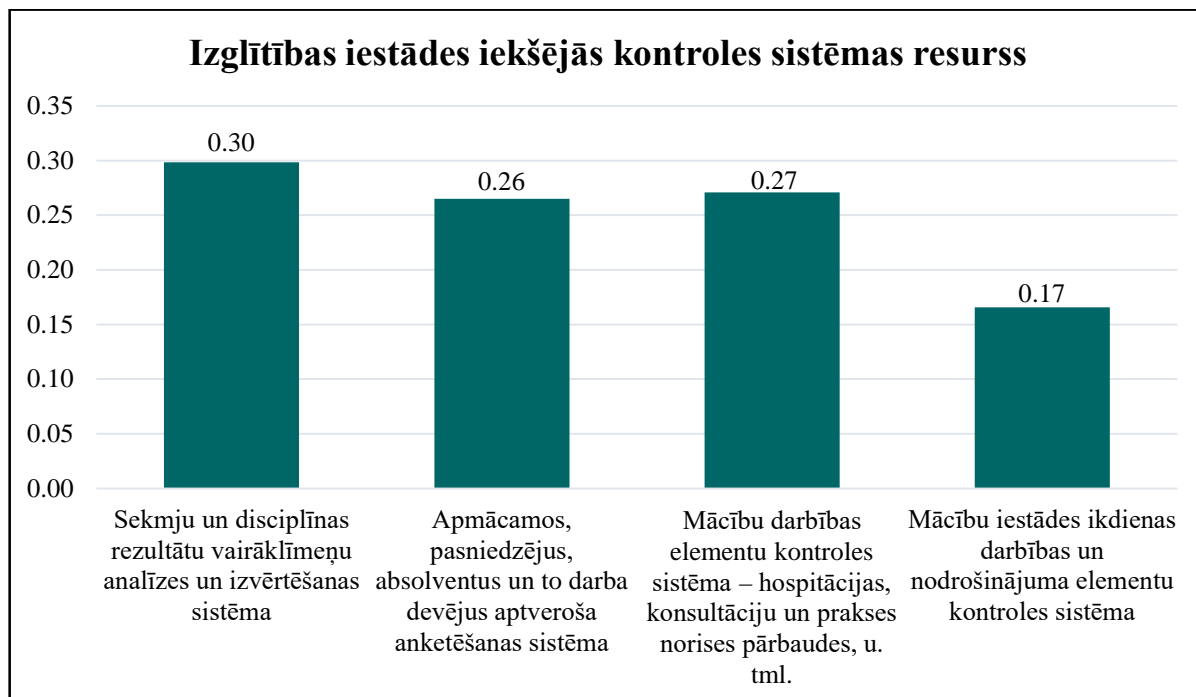
Aprēķinu rezultātā augstāks kopējais ekspertu vērtējums pēc svarīguma pakāpes, efektivitātes un ietekmes uz mācību procesa kvalitāti izglītības iestādē konstatēts izglītības iestādes didaktiskajam un zinātniskajam resursam (2. attēls).

2.attēls. *Mācību procesa kvalitātes vadības sistēmas resursu kopvērtējums*
Figure 2 *Evaluation of the resources of the study process quality management system*

Iekšējās kontroles sistēmas resursa kritērijs aprēķina rezultātā ieguvis trešo pēc gradācijas vērtējumu, kas zināmā mērā apliecina praktiskās pieredzes atziņas par iekšējās kontroles lomas kvalitatīva mācību procesa nodrošināšanā pienācīgu nenovērtēšanu izglītības iestādēs.

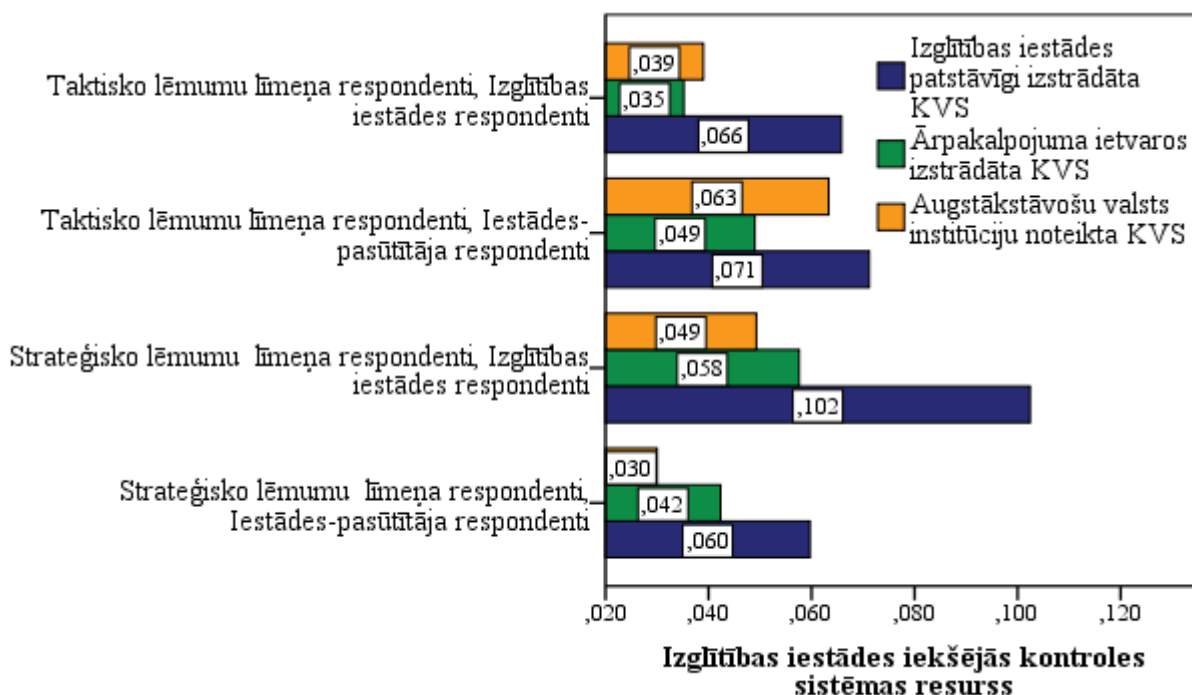
Aprēķinot un nosakot izglītības iestādes iekšējās kontroles sistēmas resursa pamatelementu, kā apakškritēriju, vērtību koeficientus (3.attēls), konstatēts, ka pie relatīvi līdzīgiem triju elementu rādītājiem, krasi zemāks novērtējums ietekmes ziņā uz mācību procesa kvalitāti ir izglītības iestādes ikdienas darbības un nodrošinājuma elementu kontroles sistēmas faktoram, kas vienlaikus ar objektīvo elementa novērtējumu, varētu būt skaidrojams arī ar to, ka kontroles pasākumi ikdienas darbības un nodrošinājuma jomā ir izteikti mazāk aktuāli universitāšu tipa izglītības iestādēm, kurās attiecībā uz tiesībsargājošo iestāžu izglītojamajiem tiek attiecināti atšķirīgi no zemāka līmeņa profesionālās izglītības iestādēm, brīvāki, dienas kārtības un režīma noteikumi. Līdz ar to, vairākām izglītības iestādes ikdienas darbības un nodrošinājuma elementu kontroles sistēmas aktivitātēm augstskolu tipa izglītības iestādēs varētu būt ievērojami zemāka praktiskās aktualitātes pakāpe, kas arī, secināms, ietekmēja dotā kritērija novērtējumu.

3.attēls. *Iekšējās kontroles sistēmas resursa pamatelementu vērtību koeficienti*
Figure 3 *Value coefficients for key elements of an internal control system resource*

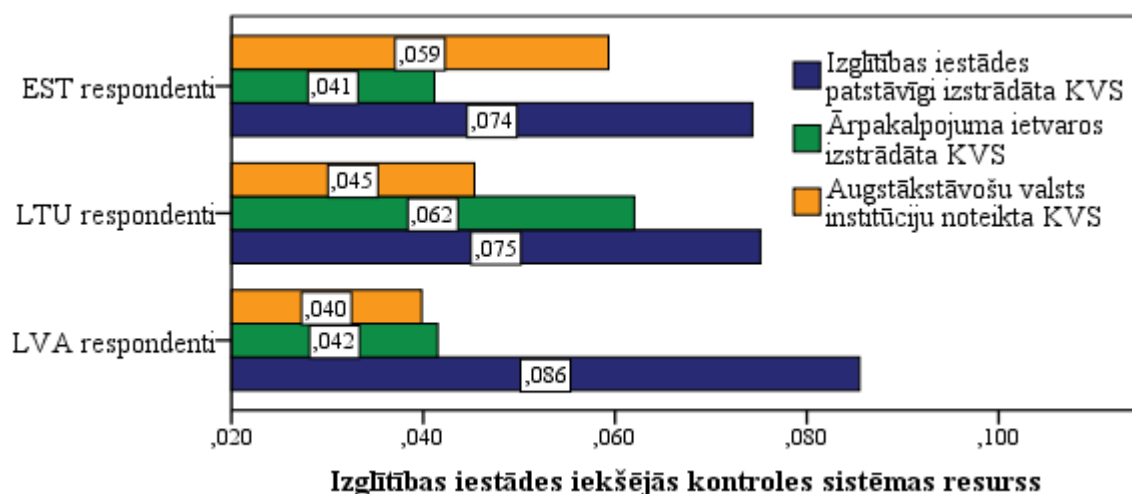
Analizējot apkopotos ekspertu vērtējumus attiecībā uz pētījuma pamatalternatīvām – aktuālāko, attiecībā uz sekmīgāko un efektīvāko iekšējās kontroles sistēmas funkcionēšanas nodrošināšanu, KVS izstrādes pamatprincipu, secināts, ka visas četras interventu kategorijas novērtēja, kā visatbilstošāko, pamatprincipu, vadoties pēc kura izglītības iestāde, kas nodrošina darbinieku tiesībsargājošo iestāžu vajadzībām profesionālo sagatavošanu, izstrādā KVS patstāvīgi, neatkarīgi no kāda ārējas ietekmes faktora (4.attēls).

Izdarītā secinājuma augsto validitāti apliecina interventu kategorijas ar visaugstāko personāla vadības menedžmenta kapacitāti – ekspertu, kas pārstāv institūcijas, kuru vajadzībām izglītības iestādes tiek īstenots profesionālās sagatavošanas process (tiek izglītots personāls) un ir tiesīgi pieņemt stratēģiska līmeņa lēmumus – akceptējošs viedoklis par izglītības iestāžu kompetences pašpietiekamību un efektivitāti kvalitātes politikas noteikšanā attiecībā uz iekšējās kontroles sistēmas izveidi.

4.attēls. Alternatīvu izvērtējuma salīdzinošie rezultāti, kuri diferencēti visu četru ekspertu kategoriju viedokļu griezumā
 Figure 4 Comparative results of the evaluation of alternatives, which differentiated by the views of all four expert categories

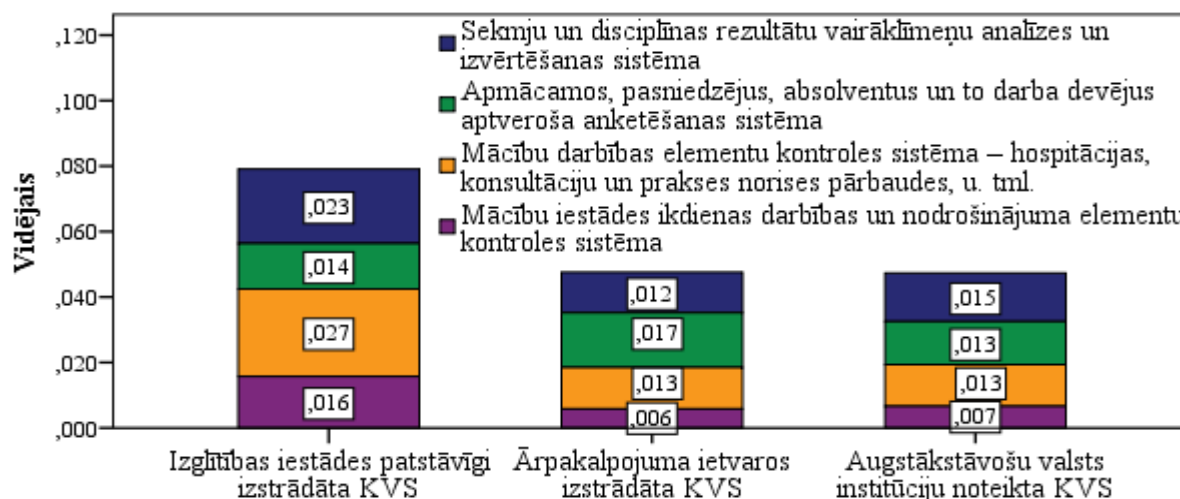
Identiski vērtējuma rezultāti konstatējami analizējot interventu atziņas valstiskās piederības griezumā (5.attēls).

5.attēls. Alternatīvu izvērtējuma salīdzinošie rezultāti ekspertu valstiskās piederības griezumā
 Figure 5 Comparative results of the evaluation of alternatives by experts' nationality

Latvijas ekspertu viedoklis ir viskategoriskākais, kas, visticamāk, ir saistīts ar Latvijā nereti īstenojamo, neviennozīmīgi vērtējamo praksi, kad iepriekš normatīvajos aktos noteiktā izglītības iestāžu autonomija atsevišķās kompetences sfērās tiek neievērota vai mazināta balstoties uz, ne vienmēr ar praktisko lietderību pamatotiem, politiskās vai administratīvās varas apsvērumiem. Par papildus pamatojumu konstatētajam vērtējumam atzīstams faktors, ka Latvijā profesionālā sagatavošana ievērojamākai daļai darbinieku tiesībsargājošo institūciju vajadzībām tiek nodrošināta ne-universitātes līmeņa izglītības iestādēs, t.i. koledžās, kuru statuss un pakļautības kārtība apriori paredz salīdzinoši zemāka līmeņa autonomiju un patstāvīgumu.

Kauzālā sakarībā arī kopējais ekspertu atzinumu aprēķins apliecina izglītības iestādes patstāvīgi un neatkarīgi izstrādātas KVS alternatīvas relatīvi izteikti augstāku prognozējamās efektivitātes, attiecībā uz iekšējās kontroles sistēmas resursu, vērtējumu (6.attēls).

6.attēls. *Alternatīvu izvērtējuma kopsavilkums*
Figure 6 *Summary of the assessment of alternatives*

Izteikta pirmās alternatīvas dominance analizējamo alternatīvu aprēķināto vērtību rādītāju savstarpēja korelācijā ir izskaidrojama ar apsvērumiem, kas tika arī sadzirdēti no vairākiem ekspertiem diskusijās intervēšanas laikā, ka attiecībā uz iekšējās kontroles sistēmu vispozitīvāko efektu rādīs izglītības iestādes patstāvīgi un neatkarīgi izstrādātās KVS paredzamā sākotnējā piemērotība tieši konkrētās izglītības iestādes specifikai un prognozējamās minētās sistēmas pilnveidošanas fleksibilitātes iespējas.

Analizējot ekspertu vērtējuma kopsavilkuma struktūru secināms, ka izvēloties alternatīvu, kura paredz pamatprincipu patstāvīgi un neatkarīgi izstrādāt izglītības iestādes KVS, vispozitīvākie ietekmes efekti ir prognozējami attiecībā uz trim no četriem iekšējās kontroles sistēmas resursiem. Vienīgi attiecībā uz

apmācāmos, pasniedzējus, absolventus un to darba devējus aptverošo anketēšanas sistēmu nedaudz pozitīvākas ietekmes efekts ir sagaidāms pieturoties pie pamatprincipa veidot izglītības iestādes KVS ārpalpojuma ietvaros. Lai gan attiecībā uz šo elementu rādītāji aprēķinos ir ļoti līdzīgi, augstākminētā ekspertu izvēles nosliece pamatojama ar apsvērumu, ka izglītības iestāžu patstāvīgi izveidotajai anketēšanas sistēmai nebūs pietiekama administratīvā svara, lai panāktu optimālu atsaucību tiesībsargājošo iestāžu struktūrvienībās un personāla vidū, toties augstākstāvošu valsts institūciju izstrādātās KVS ietvaros, anketēšanas sistēmai varētu pietrūkt izstrādes metodiskās pieredzes un pilnveidošanas fleksibilitātes.

Secinājumi **Conclusions**

1. Kvalitātes vadības sistēmu izstrādes un to pielietošanas prakse Baltijas, t.sk. Latvijas, izglītības iestādēs ir diferencēta, uz atšķirīgiem pamatprincipiem un metodēm, nereti ar administratīviem vai politiskiem lēmumiem angažētiem, balstīta, kas veido riskus gan resursu nelietderīgai iesaistei un izmantošanai, gan arī profesionālās izglītības kvalitātes ilgtspējībai kopumā. Pētījumā ietvertajās izglītības iestādēs netiek pievērsta augstas prioritātes uzmanība iekšējās kontroles sistēmas pilnvērtīgai funkcionēšanai KVS darbības kontekstā un tās iespējamajam pienesumam mācību procesa kvalitātes nodrošināšanai.
2. Aprēķinot un novērtējot izglītības iestādes iekšējās kontroles sistēmas resursa pamatelementus pēc svarīguma pakāpes un efektivitātes atbilstoši kritērijam “Ietekme uz mācību procesa kvalitāti” konstatēts, ka pie relatīvi līdzīgiem pārējo triju elementu rādītājiem, izteikti zemāks novērtējums ir izglītības iestādes ikdienas darbības un nodrošinājuma elementu kontroles sistēmas faktoram, kam vairākās augstskolu tipa izglītības iestādēs varētu būt zemāka praktiskās aktualitātes pakāpe.
3. Pētījuma gaitā īstenoto aktivitāšu rezultātā jautājumu par kvalitātes vadības sistēmu izstrādes pamatprincipu apzināšanu, objektīvo esamību un darbības efektivitāti izglītības iestādēs, kas sagatavo personālu tiesībsargājošām institūcijām, aktualizācija rosināja attiecīgas diskusijas un pārdomas stratēģiskā un taktiskā līmeņu menedžmenta aprindās, kas ir, prognozējams, stimulējošs faktors profesionālās izglītības kvalitāti veicinošas vides izveidei perspektīvā.
4. Saskaņā ar pētījuma rezultātiem izglītības iestādes patstāvīgi, neatkarīgi no ārējas administratīvās vai politiskās ietekmes izstrādātā kvalitātes vadības sistēma ar ievērojamu ticamības pakāpi būs visefektīvākā attiecībā uz vienu no tās pamatelementiem - izglītības iestādes iekšējās kontroles sistēmas

resursu, kas tiek pamatots ar izstrādātās KVS paredzamo sākotnējo piemērotību tieši konkrētās izglītības iestādes specifikai un prognozējamām pilnveidošanas fleksibilitātes iespējām.

Iegūtie pētniecības un pieredzes dati dod zinātniski pamatotu ietvaru tiesībsargājošo institūciju, un citu, ar sabiedrības un cilvēku drošību programmu realizēšanu saistīto, izglītības iestāžu rīcībai, nosakot KVS izstrādes pamatprincipus un prioritāros virzienus izglītības iestādes darbības organizācijā un attīstībā.

Summary

The article reflects and analyzes the progress and results of the research conducted within the framework of the doctoral thesis “Quality Management of Border Guards Vocational Training” and obtained by interviewing twenty Baltic law enforcement experts in the field of vocational training, as well as by evaluating according to their importance and effectiveness the basic resources and elements of management systems, applying the criterion 'Impact on the Quality of the Learning Process'.

The results of the research activities were:

- raising the awareness about the issue and promoting the discussion about the principles of quality management system development, objective existence and efficiency of educational institutions training personnel for law enforcement institutions;
- development of research tools for the evaluation of resources and elements of quality management systems according to the impact on quality of a study process;
- the scientific basis for the provision of recommendations for law enforcement agencies and other institutions involved in the implementation of public and human security programs for educational institutions by choosing appropriate and effective basic principles for the development of a quality management system;
- It is concluded that a quality assurance management system with a high degree of confidence, developed independently by an educational institution, will be most effective in relation to one of the key elements of the quality system - the internal control resource of the educational institution.

The obtained research and experience data provide a scientifically grounded framework for the action of educational institutions of law enforcement institutions, defining the basic principles and priority directions of the development of the quality management system for organizing work of the educational institution.

Literatūra References

- Cibizova, T., & Karpunin, A. (2015). Primenenie MAI v ocenke kachestva processov upravleniya. *Jelektronnyj nauchnyj zhurnal Sovremennye problemy nauki i obrazovanija*. 2. Retrieved from <https://docplayer.ru/42693471-Primenenie-metoda-analiza-ierarhiy-v-ocenke-kachestva-processov-upravleniya.html>

- Eiropas asociācija kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglītībā (ENQA). (2015). *Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas augstākās izglītības telpā*. Pieejams http://www.aic.lv/portal/content/files/AIC%20ESG2015%20int-1_2.pdf
- Eiropas Parlamenta un Padomes Ieteikums (2009). *Par Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūras izveidošanu profesionālajai izglītībai un apmācībām*. Retrieved from [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32009H0708\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32009H0708(01))
- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/1624 par Eiropas Robežu un krasta apsardzi un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2016/399 un ar ko atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 863/2007, Padomes Regulu (EK) Nr. 2007/2004 un Padomes Lēmumu 2005/267/EK (2016). Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lv/TXT/?uri=CELEX%3A32016R1624>
- Eglītis, J. (2003). Izglītības kvalitātes nodrošināšanas reģionālie un ekonomiskie aspekti. *Promocijas darbs doktora zinātniskā grāda iegūšanai*. Jelgava: Latvijas Lauksaimniecības Universitāte.
- Granichina, O. (2009). Kontrol kachestva obrazovatel'nogo processa v kontekste upravlenija vuzom. *Promocijas darbs doktora zinātniskā grāda iegūšanai*. Sankt-Peterburg: Rossijskij gosudarstvennyj pedagogicheskij universitet imeni A.I. Gercena.
- Kalvāns, R. (2011). Izglītības iestādes vadītāja loma izglītības kvalitātes nodrošināšanā Latvijā. *Promocijas darbs doktora zinātniskā grāda iegūšanai*. Rīga: Latvijas Universitāte.
- Kristofersena, D., Sursoka, A., & Vesterheidens, D. (1998). *Kvalitātes rokasgrāmata: procedūra un prakse*. Rīga: Eiropas izglītības fonds.
- Morley, L. (2003). *Quality and Power in Higher Education*. Philadelphia: Open University Press.
- Nacionālās programmas projekts. (2007). *Vienotas metodikas izstrāde profesionālās izglītības kvalitātes paaugstināšanai un sociālo partneru iesaistei un izglītošanai*. Pieejams https://visc.gov.lv/profizglitiba/dokumenti/metmat/09_teor_pamatojums.pdf
- Saaty, T.L. (1980). *The Analytic Hierarchy Process*. New York: McGraw Hill.
- Saaty, T. (2008). Decision making with the analytic hierarchy process. *International Journal of Services Sciences*, 1(1), 83-98.
- Shibaev, V. (2013). Teoreticheskie i prakticheskie aspekty problemy kontrolja kachestva vysshego professional'nogo obrazovaniya. *Nauchno-metodicheskij jelektronnyj zhurnal Koncept. T. 3*. Retrieved from <http://e-koncept.ru/2013/53476.htm>
- Štālbergs, R. (1999). *Profesionālās izglītības kvalitātes uzlabošanas ceļi, metodes un līdzekļi*. Rīga: RTU.
- Vērdiņa, G. (2012). *Iekšējās kontroles sistēmas pilnveidošanas iespējas studiju programmas īstenošanas procesā: Promocijas darbs doktora zinātniskā grāda iegūšanai*. Rīga: Latvijas Universitāte.
- Zaļaiskalne, A. (2011). Profesionālā izglītība 21. gadsimtā: paradigmu maiņas nepieciešamība. *Sabiedrība. Integrācija. Izglītība. Starptautiskās zinātniskās konferences materiāli II daļa*, 468 – 478.